

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

**ОСОБЛИВОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
В ГУРТКОВУ РОБОТУ
ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О
В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

**ІНФОРМАЦІЙНО-
МЕТОДИЧНИЙ
ДАЙДЖЕСТ**

РІВНЕ -2022

Особливості впровадження системи дистанційного навчання в гурткову роботу ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану

Зміст

Вступ	3
Особливості освітньої діяльності в умовах воєнного стану	4-5
Мета та основні завдання дистанційного навчання в гуртковій роботі під час війни	6-7
Орієнтовна модель впровадження дистанційного навчання у гурткову роботу. Методичні рекомендації щодо організації дистанційної форми навчання в гуртках художньо-естетичного напрямку ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану.....	7-11
Висновок	12
Використані та рекомендовані джерела:	13-14

Інформаційно-методичний дайджест розроблений для керівників гуртків художньо-естетичного напрямку закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Він містить у собі не тільки інформацію про особливості дистанційного навчання в освітній діяльності та орієнтовну модель його впровадження у гурткову роботу закладів П(ПТ)О, а й методичні рекомендації щодо організації дистанційної форми навчання в гуртках художньо-естетичного напрямку закладів П(ПТ)О в умовах воєнного стану.

Інформаційно-методичний дайджест допоможе керівнику гуртка розробити власний педагогічний інструментарій на етапі впровадження дистанційного навчання в свою освітню діяльність.

Відповідальна за випуск: методист НМЦЕВУ ПТНЗ у Рівненській області **Оксана КОНДРАТЮК.**

Вступ

Гурток (секція, клуб, творче об'єднання) – основна традиційна форма реалізації змісту позашкільної освіти і виховання учнів як у процесі вивчення окремого навчального предмета чи їх сукупності, так і різноманітних інтегрованих курсів у межах навчальних програм, затверджених МОН України, та адаптованих навчальних програм.

Гурткова робота у ЗП(ПТ)О повинна забезпечувати інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток здобувачів освіти, реалізовувати їх творчий потенціал, створювати комфортні умови соціальної адаптації учнівської молоді.

Керівник гуртка згідно законодавчих та нормативно-правових актів комплектує його склад, забезпечує збереження гуртка протягом всієї діяльності; здійснює особистісно-зорієнтоване навчання і виховання учнівської молоді, створює умови для цілісного розвитку творчої особистості, виявляє і підтримує талановитих здобувачів освіти, сприяє розвитку і формуванню їх професійних інтересів; бере участь у розробці та реалізації навчальних програм, запроваджуючи сучасні освітні технології навчання й виховання; проводить роботу серед гуртківців з виховання загальної культури, культури спілкування і дозвіллево-розважальної діяльності; працює у співдружності з батьками, керівниками інших гуртків, учителями; забезпечує участь гуртківців у різноманітних заходах свого закладу П(ПТ)О, а також організовує участь в обласних, всеукраїнських і міжнародних конкурсах, фестивалях, виставках; веде відповідну документацію, вчасно звітується про виконану роботу і творчі досягнення гуртківців.

Війна в Україні стала новим випробуванням для усіх учасників освітнього процесу. За таких умов істотно зростає роль методичної служби системи освіти, в тому числі і НМЦЕВУ ПТНЗ у Рівненській області, який має забезпечувати систематичне інформування, своєчасне надання методичної допомоги та забезпечення якості освітньої діяльності керівникам гуртків, бібліотекарям, вихователям.

Слід зазначити, що у новому навчальному році (2022-2023) керівників гуртків закладів професійної (професійно-технічної) освіти чекає чимало труднощів і викликів. Адже у сучасних реаліях усім педагогам важливо навчитися правильно організовувати навчання зі своїми вихованцями, враховуючи всі нюанси воєнного часу, а також використовувати різні інструменти, формуючи власний навчальний контент.

Цей інформаційно-методичний дайджест розроблений для того, щоб керівник гуртка закладу П(ПТ)О не тільки легко і швидко організував дистанційну форму навчання, а й налаштував освітній процес так, щоб він був комфортним, оптимальним і безпечним для усіх здобувачів освіти.

Особливості освітньої діяльності в умовах воєнного стану

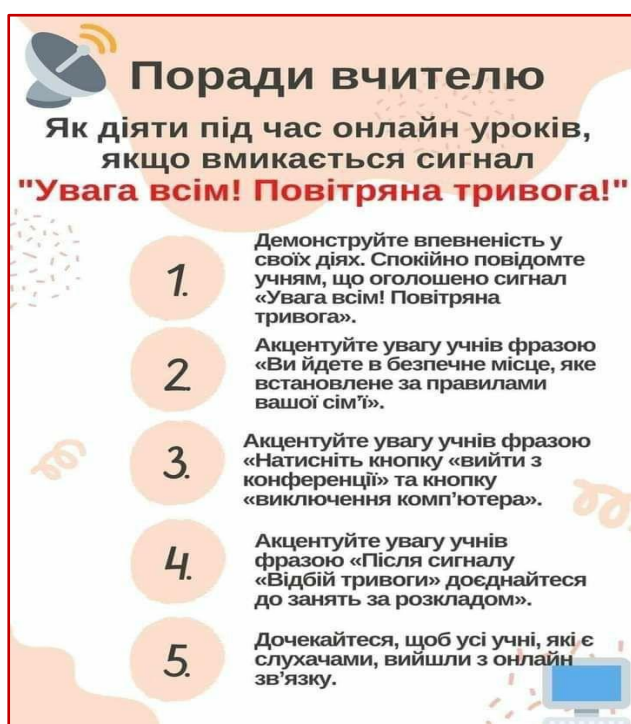
Організація освітнього процесу у воєнний час – це новий виклик для усіх педагогів, зокрема і для керівників гуртків закладів П(ПТ)О.

Під час війни заклад профтехосвіти є осередком, який дає змогу учнівській молоді не тільки отримувати відповідну фахову освіту, але й психологічну підтримку емоційного стану, відчуття значущої приналежності до профосвітянської спільноти та впевненості у власних талантах. Тому керівнику гуртка надзвичайно важливо підходити до організації своєї роботи гнучко, нестандартно, уважно, враховуючи побажання усіх учасників освітнього процесу.

Зазначимо, що найбільш оптимальна та безпечна форма організації освітнього процесу в умовах воєнного стану – **дистанційна** (заочна форма навчання з використанням комп'ютерних, телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію педагогів та здобувачів освіти на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі).

Дистанційний формат роботи не є для керівника гуртка новим, адже кожен педагог наразі має розроблений власний педагогічний інструментарій, який впевнено впроваджує в свою освітню діяльність. Єдиний виклик – складні умови воєнного часу. Тому про особливості впровадження дистанційного навчання в гурткову роботу в умовах воєнного стану розповімо більш детально.

Перша і головна особливість – кожен керівник гуртка в умовах війни повинен взяти за основу своєї професійної діяльності кредо – «Без паніки».

Поради вчителю
Як діяти під час онлайн уроків, якщо вмикається сигнал
"Увага всім! Повітряна тривога!"

1. Демонструйте впевненість у своїх діях. Спокійно повідомте учням, що оголошено сигнал «Увага всім! Повітряна тривога».
2. Акцнтуйте увагу учнів фразою «Ви йдете в безпечне місце, яке встановлене за правилами вашої сім'ї».
3. Акцнтуйте увагу учнів фразою «Натисніть кнопку «вийти з конференції» та кнопку «виключення комп'ютера».
4. Акцнтуйте увагу учнів фразою «Після сигналу «Відбій тривоги» доєднайтеся до занять за розкладом».
5. дочекайтеся, щоб усі учні, які є слухачами, вийшли з онлайн зв'язку.

Видихніть, заспокойтеся, заваріть улюбленого чаю чи кави та напишіть для себе інструкцію, за якою Ви будете організовувати навчання та дозвілля у своєму творчому колективі.

Ще однією особливістю дистанційного навчання у воєнний час є наявність плану дій під час оголошення повітряної тривоги. Тому його потрібно скласти до початку навчального року, враховуючи запропоновані поради для педагогів.

Крім того, при організації своєї роботи, керівнику гуртка не слід забувати про те, що вибір онлайн-

інструменту для навчання має бути зручним для всіх вихованців, включаючи здобувачів освіти із числа родин ВПО (внутрішньо переміщених осіб) та евакуйованих учнів за межі України.

Також варто дотримуватися загальних правил організації дистанційного навчання та гігієну користування гаджетами, адже їх ігнорування в подальшому призведе до погіршення здоров'я вихованців.

Зазначимо, що не слід уникати розмов про війну, якщо учнівська молодь спонукатиме Вас до діалогу. Обговорюйте ситуації, що склалися та долайте страхи разом з учнівським колективом. Так ви зможете зменшити психологічну напругу та встановити довіру з вихованцями.

ЯК ГОВОРИТИ З ДІТЬМИ ПРО ВІЙНУ

Говоріть дітям правду
Кажіть дітям правдиву інформацію, в толерантному обсязі відповідно до їхнього віку.

Створіть відповідні умови для розмови про війну
Є дуже важливим, щоб діти почувалися в безпеці та спокої.

Дайте дітям простір, щоб вони могли говорити про свій страх
Скажіть дітям, що ви з ними. Не поспішайте. Не применшуйте і не ставте під сумнів їх почуття.

Покажіть дітям, що ви розумієте, що те що відбувається збиває з пантелику та є складним. Скажіть їм, що їхні почуття є нормальною реакцією на ненормальну ситуацію- війну.

Допоможіть дітям виразити їхні почуття, наприклад за допомогою гри, малювання або у формі короткого оповідання, казки чи розповіді.

Уникайте стереотипів
Уникайте шкідливих стереотипів та генералізацій. Якими б не були наші почуття на рахунок Росії та Путіна, наші діти мають знати що не всі росіяни погані люди.

Цікавтеся, що діти про все це думають
Намагайтеся слухати, дізнайтеся що вже діти знають, що чули і звідки про це дізналися.

Покажіть дітям, що ви раді, що можете з ними про це відверто поговорити. Поділіться своїми поглядами та почуттями щодо конфлікту на Україні. Дозвольте і дітям висловити їхні погляди та емоції.

Не залишайте наодинці з цим питанням дітей старшого віку та підлітків. Говоріть з ними про все, що вони чують та бачать у ЗМІ.

Визнайте серйозність ситуації та будьте уважні
Будьте особливо чуйні до дітей, яких війна зачепила більшою мірою (наприклад їхні родичі на Україні або в Росії, батьки служать в ЗСУ або у дітей травма пов'язана з війною).

Що ще може допомогти?
Приведіть дітям приклади людей та організацій, які допомагають.

Розповідайте історії людей, які пережили війну і справилися з цим.

Спробуйте разом придумати спосіб, як ви можете приєднатися до подолання проблеми.

Співчуйте та підтримуйте інші важливі цінності.

Не забувайте і про себе. Активно шукайте позитивний досвід у спілкуванні з дітьми.

Пам'ятайте, що спільна участь, взаємна підтримка, контакт а приклади доброї практики є найкращими методами в подоланні складних та неочікуваних подій.

Centrum
NODIKA
www.centrumnodka.cz
www.detstvibeznaill.cz

Отже, пріоритетне завдання керівника гуртка закладу П(ПТ)О під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану – це створення атмосфери взаєморозуміння, взаємовиручки, поваги та любові; сприяння самореалізації кожного вихованця в умовах обмеженої можливості звертатися до педагога безпосередньо. Тому вміння ефективно працювати на відстані, добре розумітися на технологіях та бути медіаграмотним — надважливі навички XXI століття.

Мета та основні завдання дистанційного навчання в гуртковій роботі під час війни

У 2022-2023 навчальному році організація гурткової роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти має бути організована, перш за все, з урахуванням листа Міністерства освіти і науки України «Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році»,

який містить у собі також методичні рекомендації щодо організації освітньої діяльності у закладах позашкільної освіти за основними напрямками.

Навчально-методичні матеріали з досвіду роботи педагогів-позашкільників, приклади щодо особливостей організації різних форм освітнього процесу в умовах воєнного стану Ви можете переглянути за посиланням: <https://estet-centr.ml/archives/3774>

У період впровадження дистанційного навчання у заклад П(ПТ)О керівник гуртка має самостійно визначити потребу у внесенні змін до календарного планування, розподілу навчального часу на вивчення окремих тем, враховуючи особливості напрямку навчання, рівень підготовки здобувачів освіти, технічні можливості закладу освіти, педагога та гуртківців.

Цьогоріч основною метою впровадження дистанційного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є:

- *забезпечення здобувачам освіти можливості реалізації конституційного права на здобуття професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану;

- *створення оптимальних, безпечних, гнучких умов навчання відповідно до потреб, особливостей і можливостей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, включаючи учнів із числа ВПО та евакуйованих за межі України;

- *підвищення якості та ефективності навчання шляхом застосування сучасних освітніх технологій;

- *зменшення витрат на навчання, проїзд та проживання учасників освітнього процесу;

- * зниження матеріально-технічних затрат на організацію освітнього процесу шляхом заміни його на дистанційний формат;

*забезпечення контролю якості освіти, підготовка та перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів, післядипломна освіта;

*збереження кадрового потенціалу і мережі закладів П(ПТ)О в умовах воєнного стану.

Які ж завдання перед собою має ставити сучасний керівник гуртка, щоб зуміти спланувати та організувати ефективно та якісне дистанційне навчання гуртківців в умовах воєнного часу?

В першу чергу, керівник гуртка закладу професійної (професійно-технічної) освіти має зацікавити здобувачів освіти гуртковою діяльністю та стимулювати працювати не тільки в традиційному очному форматі, а й в дистанційному, при цьому не виходячи за межі освітнього процесу, дотримуючись всіх вимог, планів, графіків роботи. Крім того він має визначити темп індивідуального розвитку учасників гуртка, цінувати й підтримувати ініціативу кожного гуртківця.

Сумлінне виконання цих завдань допоможе керівнику гуртка сформувати у здобувачів освіти ставлення до дозвілля, як до комфортного часу для самовдосконалення та саморозвитку, а також вибудувати схему продуктивної роботи свого творчого колективу.

Зазначимо, керівник гуртка має право самостійно обирати платформи для проведення дистанційних навчальних занять з урахуванням своїх технічних можливостей та можливостей гуртківців, враховуючи їх побажання.

Отже, за кінцеву мету впровадження дистанційного навчання в гурткову роботу слід визначити налагодження доброзичливого контакту, взаєморозуміння з гуртківцями, формування у них бажання не полишати ні на мить улюблену справу та розвивати свій талент. А вміння ефективно працювати на відстані, добре розумітися на технологіях, креативити у творчості та мотивації вихованців, вірити і активно діяти має стати визначальними рисами кожного керівника гуртка закладу П(ПТ)О.

Орієнтовна модель впровадження дистанційного навчання у гурткову роботу. Методичні рекомендації щодо організації дистанційної форми навчання в гуртках художньо-естетичного напрямку закладів П(ПТ)О в умовах воєнного стану

В Україні наразі основною перешкодою для очного навчання є війна. З її початком дистанційне навчання стало основною опцією доступу до знань, а НМЦЕВУ ПТНЗ у Рівненській області та заклади П(ПТ)О намагалися адаптувати до нових умов своєї праці ще в часи пандемії коронавірусу.

У новому навчальному році перед кожним педагогом України постало випробування, як відпрацювати ці навички разом із здобувачами освіти в реальному часі під час дистанційного навчання в умовах воєнного часу.

Пропонуємо Вам покрокову інструкцію-модель впровадження дистанційного навчання для керівників гуртків ЗП(ПТ)О, розроблену методистами НМЦЕВУ ПТНЗ У Рівненській області.

Ця інформаційно-консультативна схема-модель дає можливість зрозуміти, як правильно спланувати та якісно організувати дистанційну роботу керівнику гуртка, враховуючи умови воєнного часу.

Така модель має безліч переваг, серед них:

*гнучкість подання та вивчення матеріалу для усіх учасників освітнього

процесу, включаючи здобувачів освіти з числа ВПО та евакуйованих учнів за межі України;

*підсилює цифрові навички гуртківців та спонукає їх бути самостійними здобувачами освіти;

*дає керівнику гуртка безліч можливостей зробити

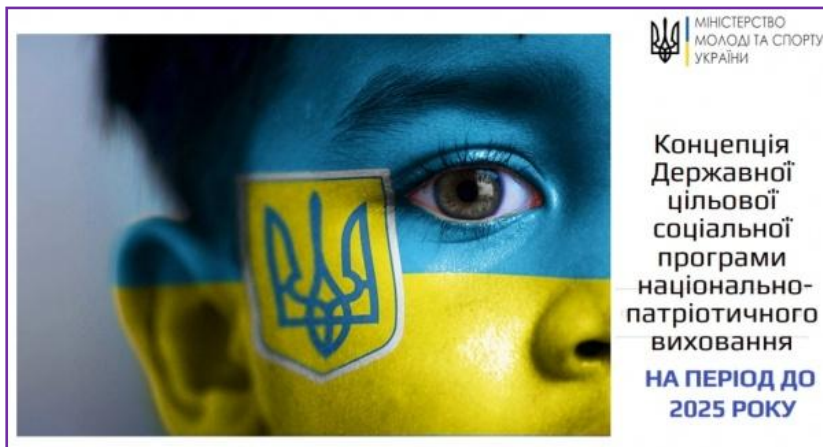
навчання більш індивідуальним, цікавим, інформативним, комфортним, безпечним.

*забезпечує можливість юним талантам брати активну участь в обласних, всеукраїнських, міжнародних конкурсах та фестивалях, що проводяться в дистанційному форматі.

Організація освітньої діяльності під час війни найбільш оптимальна і безпечна саме в дистанційному форматі. Адже всі керівники гуртків мають змогу активно працювати, правильно організовуючи освітній процес, розвивати творчі здібності учнівської молоді та забезпечувати їх змістовне дозвілля в безпечних умовах.

Нагадуємо, виховний процес, не зважаючи на те, в якому форматі проходить навчання (очному, дистанційному, змішаному) базується, перш за все, на формуванні загальнолюдських моральних норм та особистісних рис людини (чесності, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності тощо).

Теоретико-методологічні основи морального виховання глибоко і всебічно розкриті у Законі «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», Концепції позашкільної освіти та виховання, Національній доктрині розвитку освіти «України в XXI столітті», Державній національній

програмі «Освіта України XXI століття» тощо. Цьогоріч в основних напрямках освітньої реформи визначено, що кожен педагог має обов'язково **реалізувати** у своїй діяльності оновлену **Концепцію національно-патріотичного**

виховання в системі освіти України до 2025 року. Про це йдеться в [наказі МОН від 06.06.2022 №527](#). Серед основних складових національно-патріотичного виховання в концепції відокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання.

Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності.

Також у документі докладно прописані заходи до 2025 року для:

- *удосконалення нормативно-правової бази щодо національно-патріотичного виховання (зокрема, розробку законопроекту “Про національно-патріотичне виховання”);

- *зміни змісту й форми національно-патріотичного виховання;

- *організації інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання;

- *розвитку військово-патріотичного виховання.

Отже, керівник гуртка повинен ознайомитися з усіма законодавчими та нормативно-правовими актами, які допомагатимуть регулювати та координувати його діяльність. Крім того кожен педагог має самостійно опрацьовувати мережевий інфопростір та методичні рекомендації, що безпосередньо стосуються його роботи.

Участь у вебінарах, семінарах, інструктивно-методичних нарадах та творчих зустрічах також стане тією рушійною силою, яка значно підвищить

рівень професійної майстерності та компетентності керівника гуртка художньо-естетичного напрямку.

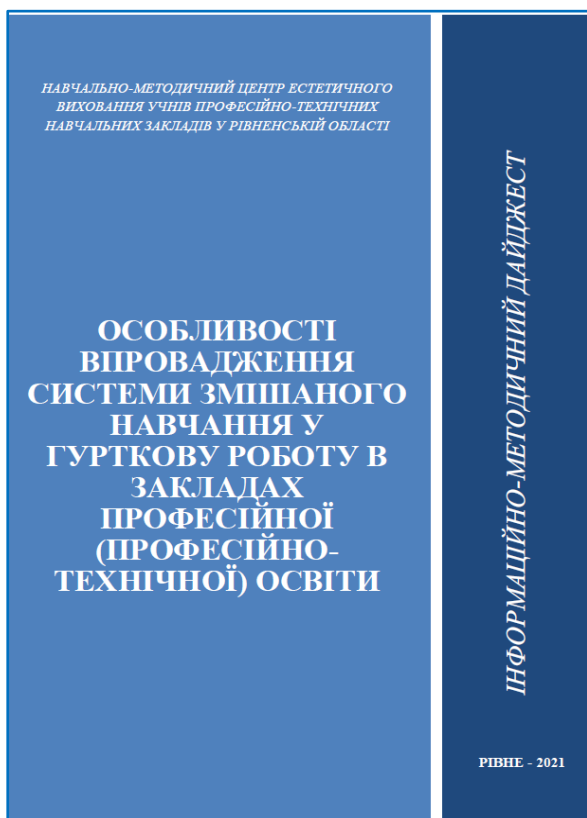
З початком навчального року, звісно, постане питання якісного комплектування того чи іншого творчого колективу. Якщо в очному форматі навчання все зрозуміло, то в дистанційному виникає ряд питань. Наведемо деякі з них: «Як познайомитися зі здобувачами освіти, які не присутні фізично у закладі П(ПТ)О?, «Як оголосити про набір до гуртка серед охочих до нього долучитися?», «Як перевірити рівень творчих здібностей новоприбулих учасників колективу?».

На перший погляд все складно і незрозуміло. Але якщо подумати і скласти власний індивідуальний план дій, то всі питання можна вирішити легко, швидко, якісно.

До прикладу, наведемо орієнтовний план дій щодо набору гуртківців у творчий колектив:

- *опрацювання інформації, наданої приймальною комісією чи кураторами груп;
- *опрацювання вступних анкет (розділ «інтереси/хобі»);
- *оголошення онлайн-блискавки про набір охочих долучитися до гуртка;
- *організація та проведення дистанційного конкурсу-фестивалю «Мій талант».

Після укомплектування гуртка потрібно скласти індивідуальний план роботи і визначити навчальну програму, орієнтовану на свій творчий колектив. МОН, наприклад, у 2022-2023 році рекомендує керівнику гуртка взяти до уваги

такі навчально-методичні матеріали: <https://estet-centr.ml/archives/3774> .

НМЦЕВУ ПТНЗ у Рівненській області нагадує, що Інформаційно-методичний дайджест для керівників гуртків художньо-естетичного напрямку закладів професійної (професійно-технічної) освіти Випуск 1, 2021 року містить у собі перелік усіх апробованих у ЗП(ПТ)О дистанційних форм занять, електронних сервісів, інтерактивних робочих аркушів, віртуальних мистецьких екскурсій. Завантажити і перечитати його можна за посиланням: <https://estet-centr.ml/archives/3046> .

Усі згадані вище інформаційно-консультативні матеріали допоможуть керівнику гуртка правильно організувати свою роботу, налаштувати вихованців

на реалізацію творчих мрій і внести свій власний вклад у систему освіти воєнного часу.

Зазначимо, що у 2022-2023 навчальному році НМЦЕВУ ПТНЗ у Рівненській області продовжуватиме здійснювати роботу з пошуку та підтримки обдарованої молоді, їх керівників через систему проведення обласних та сприяння участі у всеукраїнських, міжнародних дистанційних конкурсах. Участь у таких заходах є ефективним та якісним результатом діяльності гуртка, стимулом для розвитку та самоствердження гуртківців у середовищі однолітків, а також сприяє задоволенню потреб здобувачів освіти у професійному самовизначенні та творчій самореалізації.

Крім того, в умовах воєнного часу підтвердженням ефективно проведеного дистанційного навчання керівника гуртка художньо-естетичного напрямку закладу професійної (професійно-технічної) освіти є дописи, публікації в соціальних мережах з результатами роботи гуртківців (малюнки,

вірші, авторські пісні, відео з концертних виступів та репетицій тощо), а також публікації на освітніх платформах («Всеосвіта», «На урок», «Педрада», «Освіторія») розробок занять, майстер-класів, сценаріїв, по можливості – відео-занять.

Не зайвим буде нагадати, що кожен керівник гуртка повинен вміти використовувати у форматі дистанційного навчання **Google Classroom** – безкоштовний освітній онлайн-інструмент, який дозволяє організувати освітній процес з учнями у віртуальному просторі.

Організація відбіркових етапів обласних конкурсів, участь в різноманітних масових заходах та проєктах художньо-естетичного спрямування; створення віртуального щоденника діяльності колективу в соціальних мережах; організація творчих зустрічей з відомими успішними людьми, телемостів з іншими творчими колективами області в режимі онлайн-трансляцій; проведення віртуальних екскурсій музеями та світлицями; вивчення, накопичення, систематизація методичних матеріалів, самоосвіта, моніторинг виконаних завдань – модель діяльності успішного, професійного, компетентного, вмотивованого керівника гуртка.

Висновок

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану потребує іншого змісту та нових підходів, включаючи проведення виховної роботи. Сьогодні на керівника гуртка закладу П(ПТ)О покладено обов'язки не тільки як педагога-професіонала в тій чи іншій сфері, а ще й як кваліфікованого психолога. Саме тому в методичних рекомендаціях керівнику гуртка крім традиційних надаються нові орієнтири організації та проведення гурткової роботи з вихованцями творчого колективу.

Визначимо основні цільові напрями і завдання гурткової роботи на 2022-2023 н.р в умовах воєнного стану.:

створення найбільш оптимальних та безпечних умов для розвитку творчої особистості;

навчання вихованців самостійно і творчо мислити, без страху підходити до розв'язання проблем і завдань;

стимулювання гуртківців до здобуття нових мистецьких знань, розвитку інтелектуальних здібностей та творчих нахилів.

надання психологічної підтримки, забезпечення психолого-педагогічного супроводу емоційно вразливих вихованців;

сприяння адаптації та емоційно-психологічної підтримки здобувачам освіти із числа ВПО;

національно-патріотичне виховання, формування рис "українця-переможця" (моральна стійкість, непохитна національна свідомість, витримка, сила волі та незламність бойового духу).

Оскільки дистанційний формат навчання в умовах воєнного часу є найбільш оптимальним і безпечним, то методичні рекомендації також містять у собі перелік гіперпосилань, які допоможуть керівнику гуртка організувати на відстані якісний та змістовний освітній процес.

Отже, разом йдемо до перемоги та тримаймо впевнено стрій на освітньому фронті. Ми віримо, що кожен керівник гуртка закладу П(ПТ)О зуміє створити найбільш сприятливі та безпечні умови для розвитку талантів кожного здобувача освіти.

Використані та рекомендовані джерела

1. Лист МОН «Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» та навчально-методичні матеріали: <https://estet-centr.ml/archives/3774>.
2. Оновлена Концепція національно-патріотичного виховання в [наказі МОН від 06.06.2022 №527](#)
3. Інформаційно-методичний дайджест для керівників гуртків художньо-естетичного напрямку закладів професійної (професійно-технічної) освіти Випуск 1, 2021 року: <https://estet-centr.ml/archives/3046>.
4. Виховна робота в умовах воєнного стану: <https://naurok.com.ua/vihovna-robota-v-umovah-voennogo-stanu-290318.html>
5. Корисні поради та матеріали для організації виховної роботи в новому навчальному році: <https://naurok.com.ua/post/vihovna-robota-v-umovah-viyni-vazhlivi-aspekti>
6. Виховна робота - Міністерство освіти і науки України: <https://mon.gov.ua/ua/tag/vikhovna-robota-2>
7. Поради щодо організації якісного дистанційного навчання від Державної служби якості освіти України: <https://sqe.gov.ua/yakisne-distanciynе-navchannya-v-umovakh/>
8. Поради щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану у закладі позашкільної освіти: <https://www.bdut.org.ua/porady-shchodo-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-v-umovakh-voiennoho-stanu-u-zakladi-pozashkilnoi-osvity/05/2022/>
9. Інститут модернізації змісту освіти - Вправи для дітей та підлітків, які перебувають у стресовій ситуації, для зняття психоемоційного напруження <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voiennykh-diy/vpravy-dlia-ditey-ta-pidlitkiv-iaki-perebuvaiut-u-stresoviy-sytuatsii-dlia-zniattia-psykhoemotsiynoho-napruzhennia/>

10. Поведінкові особливості дітей вимушених переселенців:
https://docs.google.com/document/d/1mAB1hbppcq5DGvNYVj_vX6bNBIYgV_O_3/edit
11. Швидка «психологічна» допомога для дітей на офіційному сайті МОН та на Youtube-каналі МОН:
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLFVSJgZgf7h8rXg9TTyevxZkdfxAQXodS>
12. Методичні рекомендації щодо освітнього процесу під час війни
<https://www.bdut.org.ua/metodychni-rekomendatsii-shchodo-osvitnoho-protsesu-pid-chas-viyny/28/2022/>
13. Як здійснювати оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах війни: рекомендації Державної служби якості освіти
<https://sqe.gov.ua/yak-zdiysnyuvati-ocinyuvannya-navchalni/>
14. Проєкт «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe)
<https://sqe.gov.ua/diyalnist/mizhnarodne-spivrobotnictvo/proiekt-surge/>
15. Як вчителям працювати в умовах війни: Державна служба якості освіти підготувала серію відеолекцій для психологічної підтримки педагогів:
<https://sqe.gov.ua/yak-vchitelyam-pracyuvati-v-umovakh-viyni-d/>